

NORSK
PRESSEFORBUND

Til Pressens Faglige Utvalg

Oslo, 16. januar 2024

Fra generalsekretær Elin Floberghagen

Klage på NRKs dokumentarserie «Ingen elsker Bamsegutt»

Norsk Presseforbunds generalsekretær har besluttet å bruke sin initiativrett til å klage på dokumentarserien «Ingen elsker Bamsegutt». Serien reiser viktige og prinsipielle etiske problemstillinger som fortjener en grundig vurdering i Pressens Faglige Utvalg.

Det klages på følgende punkter i Vær Varsom-plakaten (VVP):

VVP 2.2: *Redaktøren og den enkelte redaksjonelle medarbeider skal verne om sin uavhengighet, integritet og troverdighet. Unngå dobbeltroller, verv, oppdrag eller bindinger som kan skape interessekonflikter eller føre til spekulasjoner om inhabilitet.*

VVP 3.2: *Vær kritisk i valg av kilder, og kontroller at opplysninger som gis er korrekte. Det er god presseskikk å tilstrebe bredde og relevans i valg av kilder. Vær spesielt aktsom ved behandling av informasjon fra anonyme kilder, informasjon fra kilder som tilby eksklusivitet, og informasjon som er gitt fra kilder mot betaling.*

VVP 4.8: *Når barn omtales, er det god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet. Dette gjelder også når foresatte har gitt sitt samtykke til eksponering. Barns identitet skal som hovedregel ikke røpes i familietvister, barnevernssaker eller rettssaker.*

Bakgrunn for saken

Klagen gjelder fire episoder av dokumentarserien «Ingen elsker Bamsegutt», som ble publisert (og senere avpublisert) på NRK i november 2023. Serien handler om en mann i 60-årene som tar et oppgjør med det offentlige Norge, og mannens ønske om å vende hjem fra Filippinene til Norge med sin kone og sitt barn. Bakgrunnen er dårlige levekår, blant annet fordi trygden gjennom NAV var blitt forkortet. Store deler av dokumentaren handler om hans kamp mot NAV og offentlige myndigheter i Norge.

De påklagede publiseringene er:

- Episode 1: «Nødmelding fra Filippinene»
- Episode 2: «Tapt barndom»
- Episode 3: «En desperat mann»
- Episode 4: «Redd Bamsegutt»

NRKs dokumentarserie faller åpenbart innenfor kjernen av mediernes samfunnsrolle. Som det heter i VVP 1.5: «*Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre*».

Generalsekretæren mener NRKs intensjon med dokumentaren var prisverdig og god. Det er mediernes og journalistikkens oppgave å gi en stemme til de svakeste. Det innebærer å sette kritisk søkelys på konsekvenser av myndighetenes lover og vedtak, og på hvordan velferdsstaten fungerer overfor dem som trenger hjelp.

Imidlertid må et slikt søkelys også oppfylle de øvrige presseetiske kravene, som å sørge for å gi en balansert og korrekt fremstilling, vise omtanke ved omtale av barn, og å sørge for nødvendig uavhengighet i det redaksjonelle arbeidet. Det er særlig på disse områdene dokumentarserien har vesentlige mangler.

Til de konkrete klagepunktene:

Vær Varsom-plakaten 2.2:

VVP 2.2 stiller krav til redaktør og den enkelte redaksjonelle medarbeider om å verne om sin uavhengighet, integritet og troverdighet. Det innebærer blant annet at journalistens rolle må skilles tydelig fra aktivisten eller parten.

I den påklagede dokumentarserien er programleder Tore Strømøy en deltakende og aktiv part. Det er full åpenhet om at han tar stilling i saken, gjennom at han ønsker å hjelpe hovedpersonen i hans vanskelige situasjon og å få ham tilbake til Norge. Dette går frem gjennom hele serien, men blir særlig tydelig i episode 4, «Redd Bamsegutt».

Det er NRKs rett å velge vinkling. Publikum blir også raskt klar over narrativet, da det er svært tydelig gjennom serien. Når programlederen går inn som aktiv part trås det likevel over en grense, som etter generalsekretærens mening svekker den redaksjonelle uavhengigheten.

Det skjer blant annet når programlederen blir «partshjelper» for hovedpersonens kone, gjennom å søke om oppholdstillatelse til Utlendingsdirektoratet (UDI) på hennes vegne. Når søknaden blir innvilget, er det programlederen UDI tar kontakt med for å formidle vedtaket. NRK blir dermed part i saken, noe som etter generalsekretærens mening er et brudd på VVP 2.2.

Pengeinnsamlingen/Spleisen som settes i gang er et annet eksempel. Her drøfter programlederen åpent om han skal starte en pengeinnsamling til familien, samt om han kan oppfordre publikum til å gi penger. Her trekkes også NRKs etikkredaktør inn, som advarer programlederen mot å bli part i saken. Det er hovedpersonens advokat som setter i gang innsamlingen, men programleder diskuterer både initiativet og hva pengene som kommer inn skal brukes til. Målet med innsamlingen er å skaffe midler til familiens reise til Norge og til konas oppholdstillatelse. Også her blir programlederen partshjelper for familien, i strid med VVP 2.2.

Vær Varsom-plakaten 3.2:

Mediene skal tilstrebe bredde og relevans i sin dekning. Det betyr ikke at de til enhver tid må belyse alle aspekter av en sak, men det er viktig at de ikke bevisst utelater relevante opplysninger.

NRK valgte å utelate opplysningen om at hovedpersonen fikk en sedelighetsdom mot seg i 1991. Det er på det rene at NRK fikk vite om disse forholdene en drøy måned før publisering. Argumentet for ikke å ta med disse opplysningene var, etter det som har kommet frem i offentligheten, at NRK ikke anså dem som relevante for saken. NRK har også uttalt at de anså det som lite sannsynlig at sedelighetsdommen ville bli kjent i etterkant.

Generalsekretæren mener at opplysningene om den tidligere dommen åpenbart var relevante for saken, særlig gitt den svært sterke og positive vinklingen på hovedpersonen. At flere fornærmede fra sedelighetssaken har reagert sterkt på NRKs fremstilling av hovedpersonen er lett å forstå. Det er på det rene at NRK tok kontakt med dem i forkant av publisering, men flere har likevel reagert negativt på serien.

Utelatelsen av vesentlige faktaopplysninger satte også hovedpersonen og hans familie i en ekstra sårbar situasjon, da opplysningene ble kjent i offentligheten etter publisering.

Ved å utelate vesentlig historikk knyttet til den omtaltes bakgrunn, ble både de fornærmede, han selv og hans familie utsatt for en unødig belastning.

Vær Varsom-plakaten 4.8:

Presseetikken er streng når det kommer til medienes omtale av mindreårige, fordi barn må ha et særskilt vern. Det er bakgrunnen for at Vær Varsom-plakaten stiller krav om at mediene skal ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtale kan få for barnet. Dette gjelder både på kort og lang sikt, og selv når foresatte har gitt sitt samtykke til eksponering av barnet.

I dokumentarserien har sønnen, som omtales som 14 år, en sentral rolle. Han eksponeres med navn og bilde, både fra livet i Filippinene og fra Norge. Det kommer frem at han ikke går på skole i Filippinene, han snakker ikke norsk, og videre blir det publisert detaljerte opplysninger fra fødselen, bekymringsmeldingen fra Lillehammer sykehus til barnevernet, flyttingen ut av landet og livssituasjonen i Filippinene.

Generalsekretæren mener omtalen av gutten er for utleverende og dermed i strid med VVP 4.8.

Øvrige kommentarer

Generalsekretæren mener at serien kan inneholde ytterligere presseetiske utfordringer knyttet til omtale av og forholdet til sårbare kilder, og da særlig hovedpersonen i serien.

I episode 2, «Tapt barndom», viser NRK en lege som er i en digital behandlingssituasjon med seriens hovedperson. Her drøftes medisinbruk, angst, selvmordstanker og -forsøk. Det fremsettes også detaljerte spørsmål om barnet, som da var 14 gammel. Når hovedpersonen er logget av, filmes legen og programleder mens de drøfter medisinsk behandling og oppfølging.

I episode 3, «En desperat mann», publiserer NRK detaljer rundt påståtte overgrep mot «Bamsegutt» da han var barn på en barnevernsinstitusjon. Serien belyser også nærgående detaljer rundt fødselen til hans egen sønn på Lillehammer sykehus, og bekymringsmeldingen som ble sendt til barnevernet, og at dette skal ha vært årsaken til at familien flyttet fra Norge i 2008.

Også i episode 4, «Redd Bamsegutt», drøftes hovedpersonens helsetilstand av programlederen og en lege.

Etter generalsekretærens mening ville disse forholdene også vært interessante å diskutere. Årsaken til at de likevel ikke klages inn, er at en eventuell slik klage i så fall burde kommet fra hovedpersonen selv og ikke som del av en initiativrettsklage.

Konklusjon

Generalsekretæren mener NRK har brutt god presseskikk på Vær Varsom-plakatens 2.2, 3.2 og 4.8.